

Bijlage VWO
2021

tijdvak 1

maatschappijwetenschappen

Bronnenboekje

Ga verder op de volgende pagina.

Opgave 1 De nieuwe politieke partij DENK

tekst 1

De DENK-stemmer

DENK is met name populair onder jonge kiezers: hierbij speelt de mobilisatie van DENK op sociale media zeker een rol, maar ook dat deze kiezers minder loyaal zijn aan de PvdA. Een ruime meerderheid van de DENK-stemmers gaf bovendien aan in het verleden op de PvdA gestemd te hebben. (...)

De gemiddelde DENK-stemmer (...) combineert (...) elementen die andere bestaande partijen niet vertegenwoordigen. Politicologen onderscheiden vaak drie verschillende dimensies in het politieke landschap. Ten eerste is er een morele dimensie, die over vraagstukken als euthanasie of de emancipatie van homoseksuelen gaat. Op deze onderwerpen zijn DENK-stemmers conservatief: er is bij hen weinig steun voor euthanasie of de emancipatie van homoseksuelen. (...)

Ten tweede is er een globaliseringsdimensie, die over vraagstukken als immigratie, integratie, discriminatie en islam gaat. Op deze onderwerpen zijn DENK-stemmers over het algemeen juist progressief: ze zijn sterk gekant tegen islamofobie¹⁾ en zijn voorstanders van immigratie. (...) Het

is wel belangrijk om hierbij op te merken dat oppositie tegen discriminatie, bijvoorbeeld tegen etnisch profileren door de politie, voor DENK-stemmers een belangrijker stemmotief is dan wat meer abstracte vragen over globalisering, zoals het toelaten van vluchtelingen. Ten derde zijn er sociaaleconomische onderwerpen zoals inkomensverdeling. Het is opvallend dat de DENK-stemmers die voorheen vaak PvdA stemden, op deze onderwerpen geen uitgesproken links profiel hebben. (...)

De DENK-stemmer heeft dus een heel eigen ideologisch profiel: moreel conservatief, maar juist progressief op vraagstukken van immigratie en integratie, cynisch over de politiek, maar niet uitgesproken links. (...)

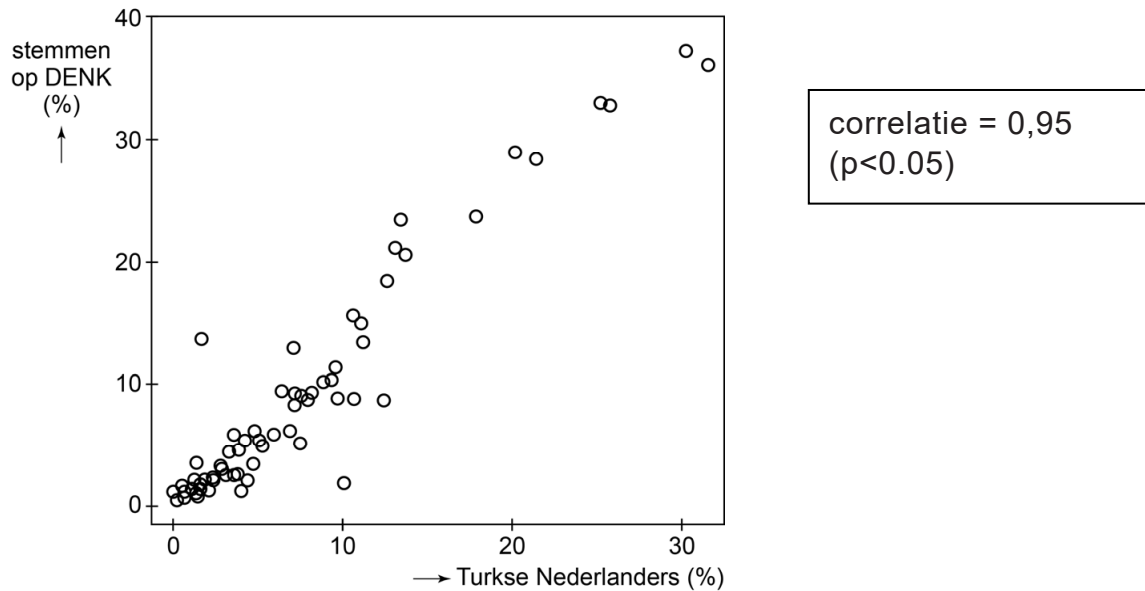
De partij vult een gat in het bestaande politieke landschap met haar unieke positie (...): conservatieve elementen worden gecombineerd met meer progressieve ideeën over immigratie, diversiteit en globalisering.

naar: F. Vermeulen e.a., www.stukroodvlees.nl, 2018

noot 1 islamofobie = angst voor en afkeer van de islam, geopenbaard in haat tegen en discriminatie van moslims

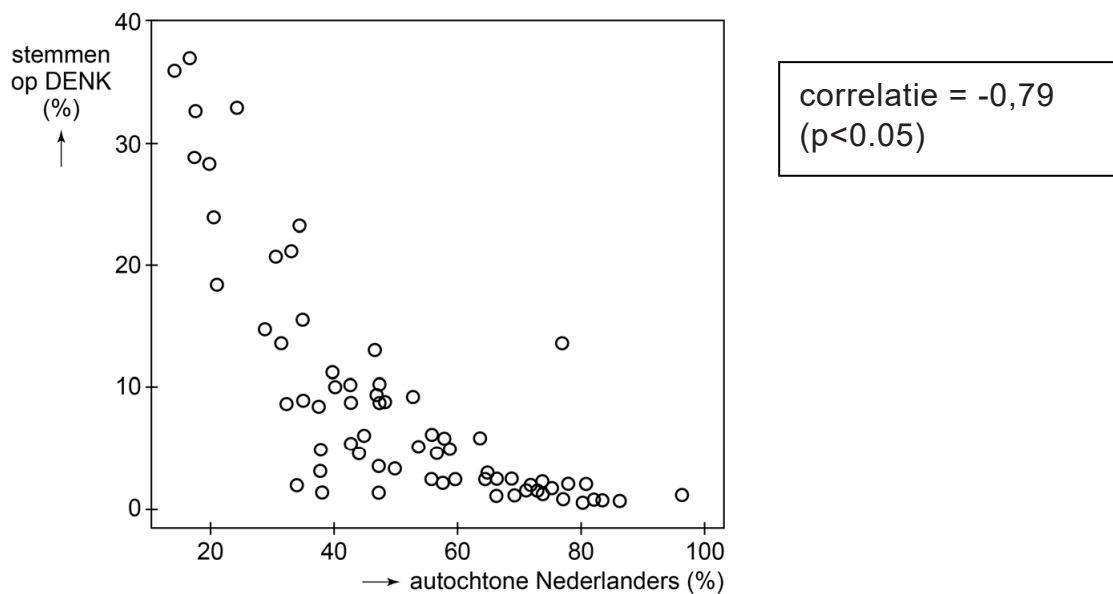
figuur 1

Het percentage stemmers dat op DENK heeft gestemd bij de Tweede Kamerverkiezingen van 2017 in Rotterdamse buurten en het percentage bewoners met een Turkse afkomst in die Rotterdamse buurten, 2017 (n=68 buurten)

figuur 2

Het percentage stemmers dat op DENK heeft gestemd bij de Tweede Kamerverkiezingen van 2017 in Rotterdamse buurten en het percentage bewoners met een autochtone afkomst in die Rotterdamse buurten, 2017 (n=68 buurten)

naar: F. Vermeulen e.a., 2018

Toelichting op figuur 1 en figuur 2

In beide figuren worden 68 buurten van Rotterdam weergegeven als punten in het diagram. De positie van een buurt wordt bepaald door het percentage buurtbewoners met een bepaalde afkomst en het percentage stemmers op DENK bij de Tweede Kamerverkiezingen van 2017. Voor het percentage stemmers op DENK is de schaalverdeling voor elke groep gelijk, tot 40%. Voor het percentage buurtbewoners met een bepaalde afkomst verschilt de schaalverdeling, van maximaal 30% bij Turkse Nederlanders, tot maximaal 100% bij autochtone Nederlanders.

Voorbeeld: Uit figuur 1 is af te lezen dat er in vier Rotterdamse buurten met meer dan 25% Turkse Nederlanders door 30% tot 40% van de stemmers op DENK is gestemd.

Opgave 2 Het Internationaal Strafhof

tekst 2

VS laat het Strafhof doodbloeden

De Amerikaanse nationale veiligheidsadviseur John Bolton heeft maandag hard uitgehaald naar het Internationaal Strafhof (ICC¹) in Den Haag.

(...) “De Verenigde Staten zullen alles doen wat nodig is om onze burgers en die van onze bondgenoten te beschermen tegen onrechtvaardige vervolging door deze illegale rechtbank”, aldus Bolton (...).

(...) ICC-aanklagers menen dat er serieuze aanwijzingen zijn dat Amerikaanse militairen en CIA-agenten in Afghanistan gevangenen hebben gemarteld. Zij vroegen het Hof daarom vorig jaar toestemming om een strafrechtelijk onderzoek in te stellen naar de Amerikanen.

Volgens Bolton zullen de Verenigde Staten ‘terugvechten’ als de ICC-aanklagers inderdaad zo’n onderzoek instellen. Volgens hem overweegt de Amerikaanse regering in dat geval rechters en aanklagers van het Hof de toegang te weigeren tot de VS. Ook zouden maatregelen kunnen worden genomen tegen eventuele bezittingen die zij hebben in Amerika en zouden ze in de VS vervolgd kunnen worden. “Wij willen niet samenwerken met het

Internationaal Strafhof en we zullen ons er niet bij aansluiten”, aldus Bolton. “We laten het Strafhof doodbloeden. Wat ons betreft is het ICC al dood.”

Washington probeert hiermee kennelijk extra druk te zetten op het Internationaal Strafhof, dat sinds zijn oprichting in 2002 toch al geen sterke reputatie heeft verworven. Een van de problemen van het Hof is dat de grootmachten Amerika, Rusland, China en India niet meedoen. Het Hof kan bovendien alleen misdrijven berechten met instemming van de staat waarin ze zijn begaan, [of] met instemming van de staat van de nationaliteit van de verdachte, of na een verwijzing van de VN-Veiligheidsraad.

Of het ooit echt tot berechting van Amerikaanse oorlogsmisdaden in Afghanistan zal komen, wordt door experts betwijfeld. Want het Strafhof heeft alleen rechtsmacht als de Verenigde Staten zelf te weinig doen om misstanden te onderzoeken en te berechten. Bovendien wordt de Afghaanse regering in het zadel gehouden door de VS. De Afghanen kunnen het zich niet veroorloven om Washington te veel tegen de haren in te strijken.

naar: Trouw, 10 september 2018

noot 1 ICC = International Criminal Court

Opgave 3 Deeleconomie

tekst 3

Het vertrouwen binnen de deeleconomie

Stelt u zich voor dat er plotseling een vreemde bij u voor de deur staat die graag voor een paar tientjes uw auto voor een dag wil huren (...). Hoe groot is de kans dat u op zo'n verzoek ingaat? Voor de meeste mensen geldt waarschijnlijk dat die kans niet groot is. Toch is dit min of meer wat er sinds enkele jaren op grote schaal gebeurt in wat de 'deeleconomie' is gaan heten. Via online platformen zoals Airbnb (...) en Peerby delen particulieren, al dan niet tegen een financiële vergoeding, spullen als auto's, gereedschappen, kleding en huizen. (...)

Je kunt je natuurlijk afvragen hoe nieuw dit delen nu echt is. (...) Het nieuwe zit hem hier in het feit dat deeleconomietransacties typisch plaatsvinden tussen vreemden. Dat delen tussen vreemden niet zo vanzelfsprekend is als tussen bekenden, heeft te maken met vertrouwen: aan het delen van spullen zijn namelijk significante risico's verbonden. Wie (...) een kamer verhuurt via Airbnb moet er niet alleen op vertrouwen dat de gast de boel netjes achterlaat en niet stiekem spullen meeneemt, maar neemt ook een zeker veiligheidsrisico door een vreemde in zijn huis toe te laten. Dit veiligheidsrisico geldt overigens ook voor de gast. Bij het aloude delen tussen vrienden en bekenden weet je wat je aan elkaar hebt door ervaringen uit het verleden, en is het bovendien aannemelijk dat

de ander jou niet zal belazeren omdat je van elkaar weet dat je ook nog langer samen door één deur moet. Dit soort mechanismen wordt nog verder versterkt door inbedding in sociale netwerken, waarin informatie over (on)betrouwbaarheid zich makkelijk verspreidt. Bij interacties met vreemden is dit niet of veel minder het geval. (...)

Dat dit vertrouwen op zulke grote schaal en ogenschijnlijk zo makkelijk tussen vreemden ontstaat, lijkt tegenintuïtief en is iets wat velen nog maar enkele jaren geleden niet voor mogelijk hadden gehouden. Dat dit in de deeleconomie toch lukt, zou je de verdienste kunnen noemen van de deelplatformen, die allerlei mechanismen in het leven hebben geroepen om vertrouwen te bevorderen. Naast verzekeringen en identiteitsverificatie is de meest prominente daarvan het reputatiesysteem, waarin gebruikers elkaar door middel van de alomtegenwoordige vijf sterren of een geschreven tekst kunnen beoordelen. De theorie is dat zo'n systeem voor gebruikers inzichtelijk maakt hoe betrouwbaar andere gebruikers zich in het verleden gedragen hebben, en bovendien langetermijnbelangen creëert omdat gebruikers die eenmaal een slechte reputatie hebben opgebouwd door andere gebruikers gemeden zullen worden. (...)

bron: R. Corten, Sociologie Magazine, 2018

tekst 4

What's Mine is Yours

Hebben is uit, sharing is in. (...) De ideologie van de deeleconomie glimt van de vooruitstrevendheid. Het haalt macht weg bij grote bedrijven.

5 Daarvoor in de plaats komt een leger van micro-entrepreneurs¹⁾ die zijn zoals jij en ik. In de deeleconomie is iedereen klant en verkoper tegelijk. Deze fase in het kapitalisme is
10 daarom een opsteker voor gemeenschapszin, zo betoogt Rachel Botsman in haar boek *What's Mine is Yours: How Collaborative Consumption Is Changing the Way*
15 *We Live*²⁾ (...). (...)

“We geloofden dat we beter konden vertrouwen op grote bedrijven dan op elkaar. Gemeenschappelijke en gemeenschapswaarden werden

20 verdrongen door consumentistisch³⁾ ‘ikke’, ‘ikke’, ‘ikke’”, schrijft ze.

Dankzij de deeleconomie keren we terug naar de idylle van het dorpsplein. In de deeleconomie
25 neemt ‘persoonlijke interactie’ de plaats in van ‘holle transacties’, volgens Botsman.

Een vergelijkbare lofzang komt van Jeremy Rifkin. (...) Volgens Rifkin
30 breken er dan gouden tijden aan. Het gezwoeg en geploeter in loondienst zal voorbij zijn. Mensen zullen een betekenisvoller leven leiden omdat de economie niet langer draait om
35 kapitaal in materiële zin, maar om sociaal kapitaal, dat ontstaat door samenwerking met anderen.

bron: De Groene Amsterdammer, 2014

noot 1 micro-entrepreneurs = heel kleine ondernemingen van een persoon tot maximaal tien personen, met een lage omzet

noot 2 Wat van mij is, is van jou: Hoe gemeenschappelijke consumptie onze manier van leven aan het veranderen is

noot 3 consumentistisch = je opstellen als een consument

tabel 1

Aandeel wel en aandeel niet geaccepteerde boekingen op Airbnb in de Verenigde Staten, in aantallen en percentages naar etnische afkomst van de naam van gast, 2015 (n=3628)

		gast met West-Europees- Amerikaanse naam	gast met Afrikaans- Amerikaanse naam	totaal (met gemiddeld percentage)
acceptatie van de boeking door de verhuurder	wel	1152 (63%)	940 (52%)	2092 (58%)
	niet	663 (37%)	873 (48%)	1536 (42%)
	totaal	1815 (100%)	1813 (100%)	3628 (100%)

De verschillen zijn significant ($p < 0.05$).

naar: B. Edelman e.a., 2015

Toelichting

Deze tabel laat het aandeel wel en niet geaccepteerde boekingen door verhuurders op Airbnb in de Verenigde Staten zien, van gasten met namen die West-Europees-Amerikaans of Afrikaans-Amerikaanse klinken.

Voorbeeld: Uit de tabel is af te lezen dat van de boekingen van een gast met een West-Europees-Amerikaanse naam 63% wordt geaccepteerd door de verhuurder.